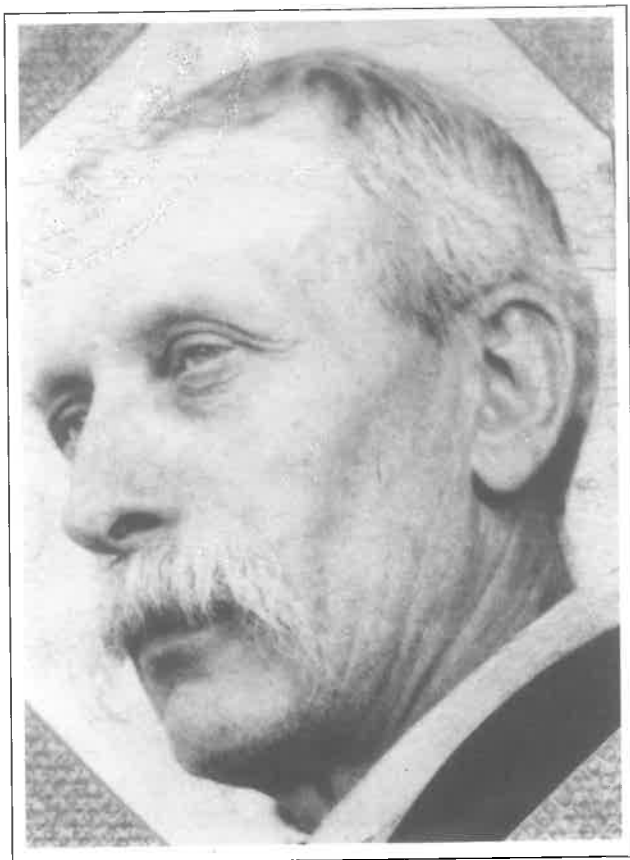

UIT DE BEGINJAREN VAN DE ZINKFABRIEK (II)

Nu was ik dicht bij de vuren, de lekkende vlammen, die 's avonds zo'n gloed boven de fabriek zetten. Zo beangstigend soms dat de Heikantbewoners en de mensen van Budel elkaar vertelden dat de fabriek afbrandde. Het dak boven de ovens was open. Rook, smook, damp en hitte verwaaiden vrijuit. Dit alles maakte dat bij duisternis een roestige gloed boven de ovens hing. 't Was warm bij de vuren. Een zuchtje frisse wind bracht verkoeling. Wat minder kleding of beter gezegd, weinig kleding was ook al een verlichting. En dan was er nog een verfrissing. Dat was het speciale bier wat de brouwer Rutten van Budel brouwde voor de zinkoven arbeiders. Het biermanneke en z'n helper leurden daarmee driemaal per dag over de ovens. 's Morgens om een uur of half acht voor de eerste keer. De helper droeg aan een juk twee grote bierkannen en de baas, het biermanneke, droeg twee tinnen kroezen. Daar ging wel een halve liter in. De meesten dronken een paar pinten bier. Steeds uit dezelfde pullen. Niemand was er vies uitgevallen in die tijd. Contante betaling was er niet. De verrekening

Driek Noten, onze verteller

van het gedronken bier had plaats bij de loonuitbetaling, dat was om de veertien dagen. Ik was al drie jaar op de ovens voordat ik hoorde dat het biermanneke Evraets heette. Evraets moest ook het kantoor onderhouden etc. In elk geval was deze man een geziene figuur. Hij laafde de dorstigen. Dit gebruik is later afgeschaft.

Ik leerde de eerste namiddag stenen aanbrengen, grote tassen stenen, eerst weinig, later meer en hoorde een vreemde taal spreken. Gerardus Vonken liep rond als tolk. Daar zag ik al direct hoog tegen op. Ik zag de grote manoeuvre mannen vlakbij en keek af en toe naar hun zware werk. Zowel aan de "Hollandse" als aan de "Belgische" kant. Die ovenmannen moesten 24 uur werken en in elk geval 26 uur op de oven zijn. Om de beurt mochten de mannen drie uur slapen. Daar was gelegenheid voor gemaakt. Overdag mochten ze ook drie uur slapen. En als ze dan de lingots hadden gemaakt, de "grice's" hadden gezet en de zinkwagen naar het magazijn hadden gebracht, poedelden ze zich in een emmer water. Dat gebruik bleef tot het waslokaal gereed was. Na 't wasen zochten de stoere werkers elkaars gezelschap en liepen naar Budel, naar Achel, naar Weert. En omdat ze zo hard hadden gewerkt en zo veel hadden verdiend "pikten" ze onderweg ook nog een potteke bier. Als het naar méér smaakte, namen ze er nog een. Met een dubbeltje was dan het gelag betaald. Sommigen lieten het "op de lat" schrijven. En dan besomden die vijf centstukjes nogal een ferm bedrag.

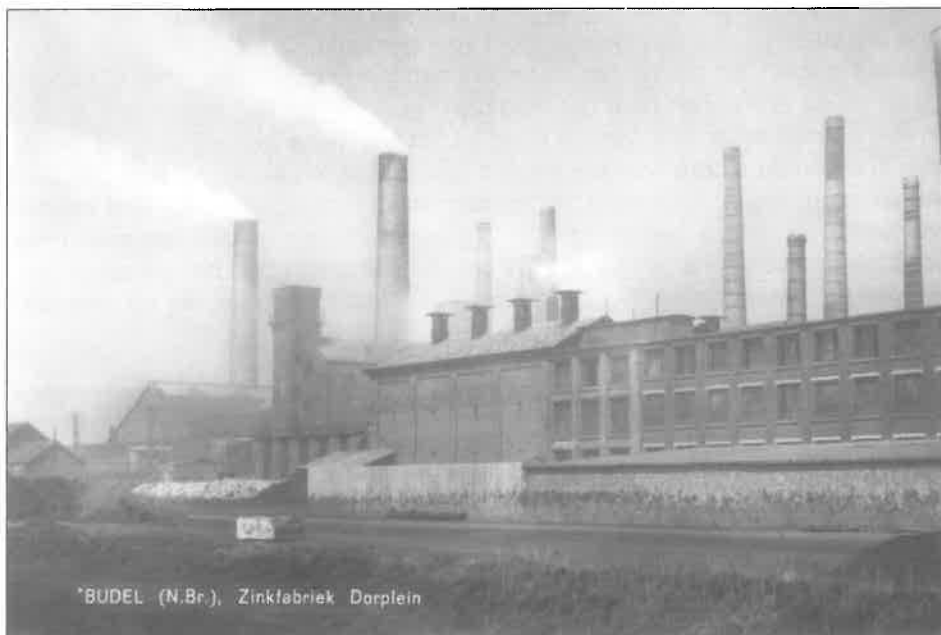

Uit de tijd dat het winnen van zink nog handwerk was en 'heet'

Om zes uur was mijn eerste werkdag ten einde. De metselaars en handlangers werkten van zes uur 's morgens tot zes uur 's middags.

Ik liep door de uitgang naar buiten en zag overal kruiwagens, kruiplanken, smalspoor, kipkarren, schaftketen. Een geweldige ontginning. De polderjongens uit Made en Drimmelen, de Van Gilsen, werkten rondom de fabriek, groeven sloten om het overvloedige water af te voeren, legden wegen aan en maakten diverse gronden bouwrijp.

De paar paarden die de stenen van de haven naar de fabriek moesten trekken, sjokten voor me uit om gestald te worden in de Fabrieksstraat.

De zinkfabriek in volle glorie

Hij was blij dat hij vanmiddag van beroep was veranderd. Niet omdat hij een hekel aan werken had. O, neen. Bij de boer had je de kost ook niet voor niets. Je kreeg daar ook wel eelt in je handen van 't vele werk, doch van stenen iets helpen bouwen, interesseerde hem meer dan het gebulk van de koeien, die als het ware te kennen gaven door melkershanden gemolken te willen worden. Toen hij vorig jaar het melken had geleerd en hij het ook al aardig in de slag had, was hij daar trots op geweest, doch er was altijd "een maar" bij. De een liet zich moeizaam melken, de ander stond haast niet stil. Neen, hij vond het geweldig aan de zinkovens. En als hij later metselaar kon worden, stond hij er goed op. Laat de boeren maar dorsen. Vanmiddag had hij arbeiders gezien met

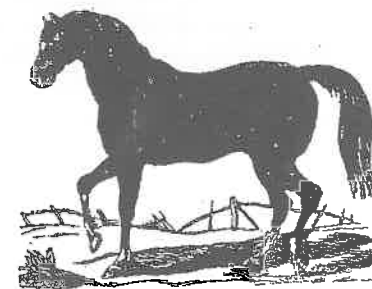
bulten eelt in de handen. Dat stond goed voor een werkman. Hij wilde dat hij zulke handen had. Daar zou hij dan 's zondags fijn mee kunnen opscheppen als hij bij zijn kameraden was. Met spierballen en eelt kon je opscheppen. En dan was er nog wat. Bij de boer kreeg je eenmaal in het jaar je geld. Op de zinkfabrieken om de veertien dagen. Hij kon dan misschien wat vaker een pakje tabak kopen. Roken, ja dat deed hij graag. Toen hij nog geen zes jaar was, ging hij er veel op uit met Janus de Brouwer. Die liet hem wel eens aan de pijp trekken en gaf hem ook wel eens een sigarenpeukje, dat hij dan oprookte tot z'n vingers verbrandden.

Op de boerderij van Martinus Winters was hij ook eens als dreumes en zag dat Winters zijn zwart hoornpijpje in een gat van de stalmuur weglegde om te gaan eten. Hij was toen vlug van het stro opgestaan en had haastig het pijpje weggenomen. Jammer, er zat geen tabak en vuur meer in. Hij was toen vlug met het pijpje naar huis getippeld, had vaders tabaksbuil wat lichter gemaakt en zo vonden ze hem dan even later, lekker dampend en genietend van zijn grote mannenwerk. Zes jaar was hij toen geweest.

Zo liep ik te denken, vertelt Driek verder. Ik stopte mijn pijpje nu van zelfverdiende tabak, stak de brand er in en dampte kringetjes van rookgenot.

Moeder zat al uit te kijken en met het avondeten te wachten. Ze was blij dat ik nu ander en mogelijk beter werk had gevonden. De naaister (Trien Lucas) was ook bij ons. Die vond mijn loon ook aan de hoge kant. Zij zelf verdiende een kwartje per dag plus de kost en als ze een lange werkdag met de hand de boerenkleding knipte, naaide of verstelde, ontving ze voor dezelfde arbeid, als ze de naaimachine meenam, vijf en dertig cent per dag.

De volgende dag was ik vóór zes uur op mijn werk. Ik ben deze goede gewoonte 56 jaar trouw gebleven. Als je toch moet gaan werken, kun je zonder veel moeite wel op tijd aanwezig zijn

Paardenmarkt

De van ouds bekende **PAARDENMARKT**
TE WEERT

wordt gehouden op **Woensdag, den 13**
MAART 1895.

Weert, den 1 Maart 1895.

Verloting van Voorwerpen en Handwerken.

Ook in Weert was een paardenmarkt

en ... beginnen.

En toch voelde ik me deze dag af en toe niet lekker. Vanavond zou vader terug komen van de paardenmarkt. Ik was er niet gerust op dat hij het goed zou vinden dat ik plotseling, zonder zijn voorkennis, van de boerderij thuis naar de metselaars van de fabrikanten was overgelopen. De dag ging snel voorbij. Ik was leergierig en deed goed mijn best.

Toen ik 's avonds een hortje thuis was geweest, zag ik mijn vader aankomen. Hij had een veulen bij zich. Nieuwsgierig naar de aankoop en om het mooie dier van nabij te monstern, liep ik beiden tegemoet. Ik vond het een prachtier, dat merrieveulen. Vader vond het ook en ik vertelde hem meteen maar wat ik in zijn afwezigheid had uitgespookt. Gut, wat viel dat antwoord van vader mee. Hij zei allen maar: "ik vind het goed, maar jij, jij zult er spijt van krijgen".

Nu na 54 jaar, herinner ik mij deze woorden nog steeds en heel dikwijls heb ik vader in mijn hart gelijk gegeven, als het mij op de fabriek eens "taai" ging.

Van 1894 tot 1896 bleef ik bij de metselaars en opperde voor hen bij ovenbouw en ook andere bouwwerken. Dat ik niet verongelukt ben, weet ik nog niet waaraan dat te danken is. Eens was ik met een partij stenen boven op de steiger. Ik had net zo goed beneden kunnen blijven, want met stenen en steiger kwam ik snel terug op de plaats waar ik de stenen had gehaald.

Zeventien maanden was ik daarna in militaire dienst. Helemaal niet gewichtig. Ik diende bij de Infanterie in Breda tot Pinksteren 1897. Ik begon toen direct weer bij de metselaars, doch nu in het dorp en hielp de Kantine meebouwen. De kelders waren klaar. Raam- en buitenwerk nog niet.

(wordt vervolgd)

Harrie Jaspers

Bron:

Harrie Jaspers. " Uit de beginjaren van de zinkfabriek II " 2004
in: **Aa-kroniek** (uitgave van Heemkundekring 'De Baronie van Cranendonck')
23^e jaargang 2004 nr 3 blz 200 -204

Boven het plein voor de Cantine

Onder de bouw van de Gasfabriek in 1913

